

Hiilgav!

teatri peatoetaja

156. hooaeg

PETER QUILTER

Hiilgav!

(GLORIOUS!)

KOMÖÖDIA KAHES VAATUSES

TÕLKIJA MARTIN ALGUS

LAVASTAJA SANDER PUKK (KURESSAARE TEATER)

KUNSTNIK ANNIKA LINDEMANN

VALGUSKUNSTNIK PRIIDU ADLAS (EESTI DRAAMATEATER)

MUUSIKALINE KUJUNDAJA ARDO RAN VARRES

KONTSERTMEISTER JORMA TOOTS

LIIKUMISJUHT JANEK SAVOLAINEN

INSPITSIENT KAISA ARENG

ESIETENDUS 25. OKTOOBRI 2025 VANEMUISE SUURES MAJAS

NÄIDENDI JA TÕLKE ESITUSÕIGUSI VAHENDAS EESTI TEATRI AGENTUUR

Tegelased

Florence Foster Jenkins

MERLE JÄÄGER

Cosmé McMoon, klaverimängija

KAROL KUNTSEL

St Clair Bayfield, Florence'i peigmees

HANNES KALJUJÄRV

Dorothy, Florence'i sõbranna

KÜLLIKI SALDRE

Maria, Florence'i ja St Clairi mehhiklannast kokk ja toatüdruk

RAGNE PEKAREV

Mrs Johnson, Ameerika daam

MARIKA BARABANŠTŠIKOVA

Helimees

MARIKA BARABANŠTŠIKOVA

Pianist

JORMA TOOTS või MARGUS RIIMAA

Tegevus toimub 1944. aastal New Yorgis

Eriline tänu: Atlan Karp, Piia Paemurru

Kas tõesti maailma halvim laulja?

Florence Foster Jenkinsi (1868–1944) kohta maailma muusikaajaloos võib iseloomustada kui äraspidist fenomeni. Tegu oli amatöör-sopraniga, kelle majanduslikud võimalused lubasid toetada noori talente ja aidata kaasa ka iseenda muusikalise karjääri edendamisele läinud sajandi keskpaiga New Yorgis. Tuleb ausalt tunnistada, et tema esitustest meie päevini säilinud salvestised lubavad isegi muusikakaugemal kuulajal arvata, et proua Jenkinsi vokaalne võimekus oli allapoole igasugust arvestust. Tuleb tõsiselt imeks panna lauljanna enesekindlust, mis lubas tal üles astuda ka arvukama kuulajaskonna ees ning teha oma esinemistest plaadistusi. Veel imekspandavamal kombel leidis tal ka andunud kuulajaid, teadaolevalt koguni maailma-kuulsate muusikute seast – näiteks kuulusid tema austajate ringi sellised tuntud nimed nagu Cole Porter ja Enrico Caruso.

Kui on selge, et mingit muusikalist elamust Florence Jenkinsi esinemised pakkuda ei suutnud, tekib loomulik küsimus, miks inimesed teda ikkagi näha ja kuulda soovisid. Oli see lihtsalt ullikese väljanaermine? Kaastunne? Või hoopis siiras imetus kellegi vastu, kel jätkus meelekindlust teha teoks oma elu Suur Unistus – ka siis, kui looduslikud eeldused sellele ühelgi viisil kaasa ei aidanud? Nii või teisiti pakub *camp*-kuningannaks ristitud Florence Jenkinsi isik maailmale jätkuvat huvi. Temast on kirjutatud raamatuid, uurimusi, tehtud teatritükke, vändatud mängu- ja dokumentaalfilme. Kord on vaatenurk Jenkinsi elukäigule olnud tõsimeelsem ja analüütilisem, kord on tema värvikat isiksust nähtud läbi koomilisema prisma. Kahtlemata on Jenkinsi-müüdile andnud täiendavat hoogu Meryl Streepi koloriitne Jenkinsi-kehastus 2015. aastal valminud menukas filmis (režissöör Stephen Fears).

Tuntuim ja mängituim teatriverisioon Jenkinsi elukäigust on kahtlemata inglise komöödia-kirjaniku Peter Quilteri 2005. aastal valminud näidend „Hiilgav!“, mida on tänaseks mängitud enam kui kolmekümnes riigis. Küsimusele, milline on tema näidendis tõsielu ja väljamõeldise vahekord, vastas Quilter, et 90% ulatuses

on tegu väljamõeldisega, sealjuures on aga näidendis esinevad kõige uskumatumad seigad siiski reaalselt aset leidnud.

Jenkinsi biograafid on üsna ühel meele selles, et antud daami nn ametlikku elukäiku polegi võimalik kokku panna, sest mõndagi Jenkinsi enda ütlustes tundub ebausutav, vasturääkiv või ajalugu „ilustav“. Näiteks on ta meenutanud, et esines lapsena Valges Majas esimesele leedile, mis vastab tõele, kuid siia otsa tuleks lisada, et temaga koos viibisid laval veel 131 kooriliiget.

Kindlalt võib väita seda, et Florence Jenkins sündis 1968. aastal USAs Pennsylvanias Wilkes-Barre linnakeses. Tema isa oli edukas pankur ja jurist ning ema maalikunstnik. Varakult klaverimänguga tegelema hakanud Florence andis juba 10-aastaselt avalikke kontserte ning oleks soovinud muusikaõppinguid jätkata, kuid ei leidnud oma vanematelt, esmajoones isalt vajalikku toetust. 14-aastasena põgenes ta kodunt ja ning abiellus 30-aastase Thornton Jenkinsiga. Seda abielu varjutas härra Jenkinsilt oma noorele abikaasale edasi antud süüfilis, mida tol ajal raviti elavhõbedalahuse joomisega. Tõenäoliselt said siit alguse mitmed Florence'i tervisemured nagu juuste

väljalangemine ja pianistikarjäärile kriipsu peale tõmmanud käeprobleemid kuni aegamisi süveneva kuulmiskahjustuseni, mis antud juhul ei tähendanud kurtust, vaid moonutusi helide kuulmisel ja tajumisel.

1908. aastal kohtus oma esimese abielu lahutanud ning New Yorki kolinud vanemate juurde tagasi läinud Florence näitleja St. Clair Bayfieldiga, kellest sai Jenkinsi mänedžer ja toetav kaaslane kogu lauljanna ülejäänud eluks. Pärast isa surma 1909. aastal päris Jenkins arvestatava rahasumma, millest suure otsustas ta kulutada laulutundidele. Kuigi kõigile on selge, et Florence'il puudusid igasugused vokaalsed eeldused, hakkas ta kinnistel teehõhtutel korraldama väikeseid esinemisi. Aastal 1917 asutas ta koos teiste New Yorgi rikaste daamidega muusikute toetuseks loodud Verdi klubi, mis korraldas ka väiksemaid kontserte ja isegi ooperite ettekandeid.

Ajapikku võitsid proua Jenkinsi muusikalised etteasted järjest enam populaarsust. Absoluutselt enneolematu ja -kuulmatu vokaali kõrval mängis neis kaasa ka visuaalne komponent, sest Florence armastas üsna ekstravagantseid esinemiskostüüme ja aksessuaare, lisaks kasutas ta oma aariate ilmestamiseks ka

erinevaid rekvisiite. Niisama julged olid Jenkinsi repertuaarivalikud, mis sisaldasid muuhulgas ka koloratuursopranite kõige kaelamurdvamaid aariaid. Muidugi tuli ette, et tema esinemiste ajal kostus saalist kuulajate naerupahvakuid, kuid neid tõlgendas Florence poolehoiu-avaldusena – või siis vähemalt ei lasknud end neist kõigutada. Samas on teada, et publikule kehtis range eelkontroll, et saali pääseksid ainult „heasoovlikult meelestatud“ isikud. Muidugi jõudis Florence'i kõrvu ka ettevaatlik kriitika, kuid selletaolisi avaldusi pareeris ta väitega, et tema esinemiste puhul on tegu lihtsalt isikupärase interpretatsiooniga, millele võiks samuti olla koht siin päikese all. 1940ndatel, mil lauljanna oli juba küpses vanuses, asus ta oma loomingut salvestama. Juba esimene heliplaat Mozarti „Võluföödi“ Öökuninganna aariaga tegi hiilgava müügitulemuse ning andis hoogu uute salvestuste sünnile.

Florence Jenkinsi elu tähetund saabus 25. oktoobril 1944, kui ta oli juba seitsmekümne kuue aastane, kõigest kuu aega enne tema maisest elust lahkumist – täispikk soolokontsert viimase kohani välja müüdud ning kolm tuhat kuulajat mahutavas (väidetavalt jäi mõni tuhat ka ukse taha!) New Yorgi Carnegie

Hallis. Kontserdi vastuvõtt oli triumfiaalne, kuigi taas kord peame endalt küsima, kas publik nautis lihtsalt kentsakat vaatamängu ühe eriskummalise daamiga peaosas või midagi muud. Seekord ei jäänud tulemata ka pilkavad arvustused („piinavalt valed noodid“, „lame ja kriiskav toon“, „kohutav rütmitaju“, „kas see inime ikka saab aru, mida ta teeb?“), mis ilmselt aitasid kaasa lauljannat vaid mõni päev pärast kontserti tabanud südamerabandusele.

„Inimesed võivad öelda, et ma ei oska laulda, kuid keegi ei saa väita, et ma poleks laulnud.“ See Florence Jenkinsi öeldud lause on ära trükitud paljudes maailma tuntuimate tsitaatide kogumikes. Siit edasi mõeldes võib jõuda filosoofilise tõdemuseni, et eriskummalised inimesed võivad meid häirida ja vihastada, isegi kõigutada meie maailmapilti, kuid igal juhul toovad nad meie ellu värve, värskust ja teisiti-olemise vabadust.

Kui ilu võib peituda vaataja silmades, siis sama hästi võib ta olla ka kuulaja kõrvades.

Veel kaks selle näidendi tegelast on reaalselt elanud ja kandnud samu nimesid.

Jenkinsi kauaaegne pianist **Cosmé McMoon** (1901–1980) kohtus Florence'iga 1920ndate lõpus, kui Florence oli just vallandanud eelmise pianisti, sest too pahvatas keset nende ühist esinemist mürinal naerma. McMoon tegutses lauljanna saatja ja kontsertmeistrina kuni Jenkinsi elu lõpuni, saates teda klaveril ka legendaarsel Carnegie Halli kontserdil. Pärast Florence'i surma hülgas McMoon muusikukarjääri ning hakkas tegelema hoopis spordiga, täpsemalt male ning kulturismiga.

St Clair Bayfield (1875–1967) nägi juba varases nooruses oma tulevikku näitlejana ning tegutses mitmes amatöör-teatris, misjärel liitus ühe professionaalse trupiga ning tegi kaasa pikema ringreisi Austraalias. Ameerikasse naasnuna mängis a paljudes erinevates truppides, astudes muuhulgas üles ka Broadwayl. Oma pika karjääri jooksul esines ta valdavalt väiksemates rollides ja kõrvalosades, Shakespeare'i rollidest jäid tema tippudeks „Hamleti“ Polonius ning „Kaheteistkümnenda öö“ Malvolio.

Tema suhe endast seitse aastat vanema Florence Jenkinsiga algas aastal 1909, nad elasid õnnelikult koos kuni lauljanna surmani, kokku kolmkümmend kuus aastat. Napilt aasta pärast Jenkinsi surma abiellus Bayfield klaveriõpetaja Kathleen Weatherleyga. 1973. aastast hakkas üks New Yorgi näitlejate ühing välja andma St Clair Bayfieldi nimelist preemiat, mis on mõeldud näitlejale, kes on meeldejäävalt esinenud mõnes Shakespeare'i näidendi kõrvalosas. Kõige esimene preemia läks näitlejale, kes astus näidendis „Palju kära ei millestki“ üles koera rollis.

Carnegie Hall on imelise akustikaga maailmakuulus kontserdisaal New Yorgis, mille rajas Šotimaalt pärit terasetööstur Andrew Carnegie. Tegu oli 19. sajandi lõpul Rockefelleri järel rikkuselt teise mehega maailmas, kes annetas hoone ehitamiseks kaks miljonit dollarit. Uusrenessanslikus stiilis hoone avati 1891.aasta kevadel. Aegade jooksul on sellel laval üles astunud pea kõik muusikamaailma suurnimed nii klassikalise kui popmuusika vallast. Seal on toimunud ka mitmete muusikalukku läinud suurvormide esmaettekanded, näiteks kõlasid seal esmakordselt Antonín Dvořáki Sümfoonia number 9, Richard Straussi Symphonia Domestica ning Sergei Rahmaninovi Variatsioonid Corelli teemale.

MÕNI SÕNA LAVASTUSES KÕLAVATE OLULISEMATE MUUSIKANUMBRITE KOHTA

Särav ja mänguröömust pulbitsev aaria „**Mein Herr Marquis...**” (tuntud ka kui „Adele'i naerulaul”) pärineb Johann Straussi operetist „Nahkhiir” (1874), Viini klassikalise opereti tuntuimast teosest. Opereti sündmustiku kohaselt on toatüdruk Adele ja tema tööandja härra Eisenstein läinud ballile valeidentiteedi all. Adele'i aaria on adresseeritud hoiatusena prantsuse markiisina esinevale Eisensteinile: kui härra ei reeda toatüdruku saladust, siis vastab Adele talle samaga.

Habanera on Georges Bizet'oooperi „Carmen” (1875) nimegelase nn sissastumisaaria, milles Carmen esitab teda kuulavatele sõduritele ja sigarivabrikus töötavatele naistele kokkuvõtte oma armastusfilosoofiast. Efektne, temperamentne ja vokaalselt nõudlik aaria on üks tuntumaid metsosopranile loodud esinemisnumbreid maailma ooperiliteratuuris.

Öökuninganna aaria („*Der Hölle Rache kocht in meinem Herzen*“) pärineb Mozarti ooperist „Völflööd“ (1791). Kättemaksuhimust ajendatuna annab Öökuninganna oma tütrele Paminale pistoda ja käsib tal tappa oma rivaal Sarastro. Kui Pamina ei peaks seda tegema, ähvardab Öökuninganna oma tütrest igaveseks lahti öelda. Kuna aaria on väga kõrges tessituuris ning 2-oktavilise ulatusega, eeldab ta solistilt korraga lüürlise koloratuuri kergust ja liikuvust ning tumedama tämbri jõulist intensiivsust, peetakse seda koloratuursopranite meisterlikkuse mõõdupuuks.

Caro nome che il mio coron... on Gilda aaria Giuseppe Verdi ooperist „Rigoletto“ (1851). Õuenarr Rigoletto tütar, eluvõõras ja usaldav Gilda tunnistab endale, et on jäägitult armunud, teadmata, et teda lummanud mees on südametüpetis. Taas kord on tegu vokaalselt väga nõudliku, keerulist koloratuurosa sisaldava sopranirõlliga, mis eeldab solistilt pikki kõrgeid noote ja tugevat vastupidavust.

MIS ON AMUUSIA?

- Amuusia on tserebraalne võimetus tajuda muusikat või selle komponente nagu meloodia ja rütm.
- Amuusia on katusmõiste, mille sees eristatakse viisi-, harmoonia-, tämbri- ja rütmikurtust.
- Amuusia võib olla nii kaasasündinud kui tekkinud ajukahjustuse tagajärjel.
- Amuusia põdejal pole tavaliselt probleemi kõne kuulmise või sellest arusaamisega, kuid talle jäävad püüdmatuks muusikahelid.
- Amuusia all arvatakse kannatavat umbes 4% maailma inimestest.

Meil on terve hulk teadmisi selle kohta, mis muusikaga aju toimub, kuidas toimivad närvid juhteteed. Teame sedagi, kus on ajukoos n.-ö. muusika-keskus: parasjagu parema kõrva kõrgusel oimusagaras. Me ei tea aga, kas muusika ja muusikaline tunnetus on inimese aju loomulik funktsioon, kas sellel on koht kõigi inimeste ajus, ka neil, kes pole musikaalsed. Ka pole teada, miks pole kõik inimesed musikaalsed, ja seegi, kas põhjus on põhilselt geenides või on siin oluline keskkonna roll, st kas varane kokkupuude muusikaga ja sellega aktiivne tegelemine soodustab musikaalsuse kujunemist. Rohkem kaldutakse tähtsustama geneetilist määratust, kusjuures musikaalsuse spekter on väga lai, ulatudes absoluutsest kuulmisest musikaalsuse täieliku puudumise ehk amuusiini, kui ei tunnetata muusikalisi signaale. Arvatakse, et peale kuulmiskeskuse on amuusiaga seotud ka aju otsmikusagar, mis on seotud käitumuslike ja isiksuslike eripäradega. On tõsi, et amuusia diagnoosiga inimesi saab õpetada muusikat tegema teatud tehnika abil – harjutada nad pilli mängima või koos teistega lihtsamaid viise laulma –, kuid musikaalsuse puudumist ehk amuusiati ravida ei ole võimalik. Selles mõttes on amuusia võrreldav agraafia ehk kirjutamisvõimetusega, mida püütakse samuti leevendada erilist tehnikat kasutades, kuid inimene jääb siiski agraafikuks.

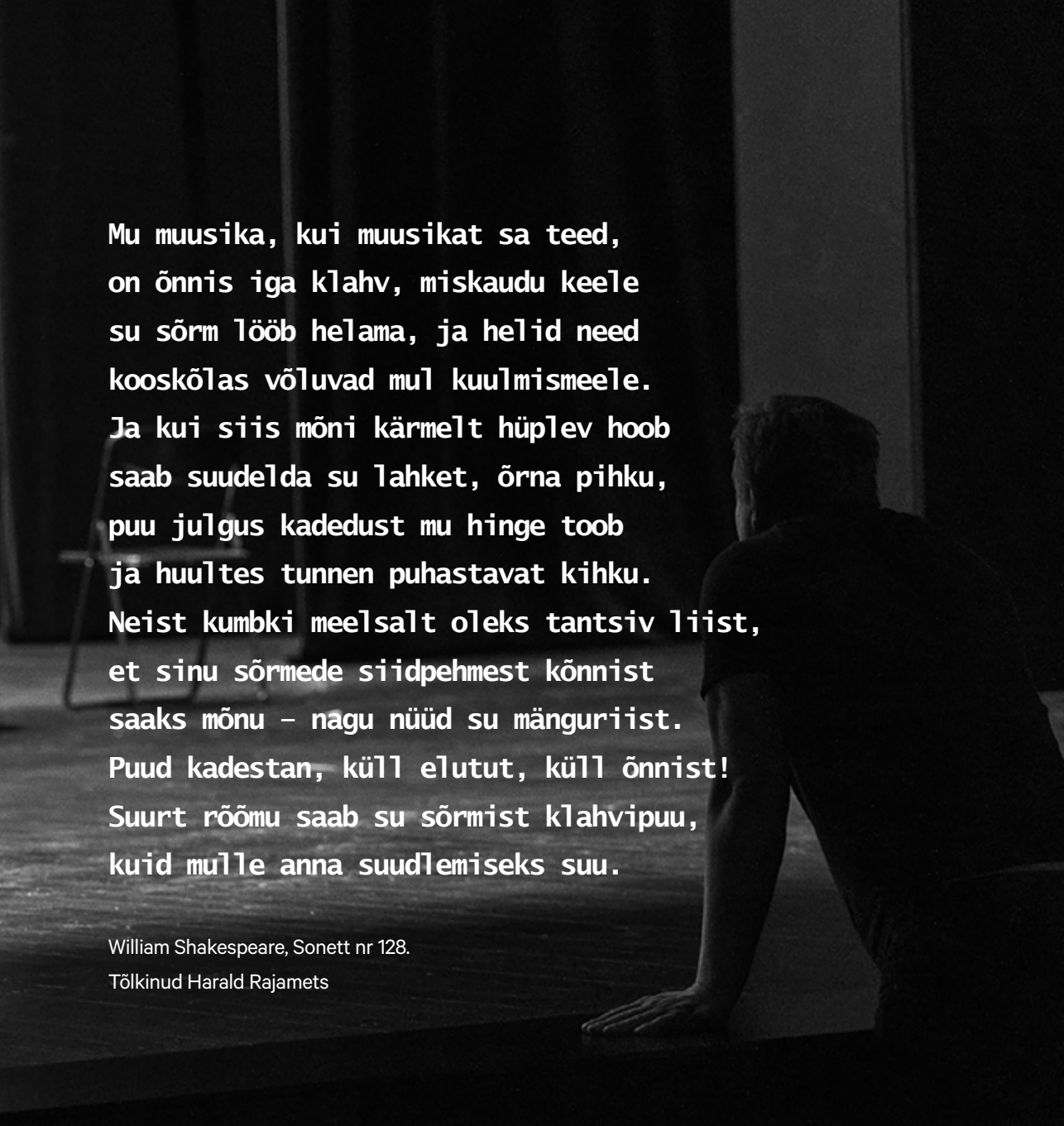
Pille Taba, Muusika ja aju – mida me teame ja mida ei tea?

Sirp, 16. IX 2016

Laulja häälepealad ei erinegi palju tavalise inimese omadest. Järelikult ei tule muusika üksnes häälepaeltest. See peab tulema kusagilt mujalt, või pigem: igalt poolt mujalt, nimelt – seest. Lisaks usun ma, et muusika ehk helilained on igal pool meie ümber. Miks me neid ei kuule? Sest me pole selleks veel valmis. Oleme ikka veel liiga süvenenud mateeriasse ning kasutame ära vaid väikest osa oma ajupotentsiaalist. Kui me ükskord jõuame poole ajumahu ärakasutamiseni, mõistame automaatselt üksteise mõtteid ja võime suhelda ka ilma omavahel rääkimata. Kui me veelgi kaugemale arename, hakkame mõistma seda sidet, mis ühendab inimest kõige looduga.

Montserrat Caballé (1933 – 2018), üks maailma tuntumaid ooperilauljaid

Mu muusika, kui muusikat sa teed,
on õnnis iga klahv, miskaudu keele
su sõrm lööb helama, ja helid need
kooskõlas võluvad mul kuulmismeele.
Ja kui siis mõni kärmelt hüplev hoob
saab suudelda su lahket, õrna pihku,
puu julgus kadedust mu hinge toob
ja huultes tunnen puhastavat kihku.
Neist kumbki meelsalt oleks tantsiv liist,
et sinu sõrmede siidpehmest kõnnist
saaks mõnu – nagu nüüd su mänguriist.
Puud kadestan, küll elutut, küll õnnist!
Suurt rõõmu saab su sõrmist klahvipuu,
kuid mulle anna suudlemiseks suu.

William Shakespeare, Sonett nr 128.

Tõlkinud Harald Rajamets

Teatrijuht Aivar Mäe

Draamajuht Tanel Jonas

Muusikajuht Risto Joost

Balletijuht Jevgeni Grib

Lavastusala Karis Hindriksoo-Pitsi, Lisett Soomäe

Pealavameister Rello Lääts

Lavatehniline ala Ken-Konrad Kerm, Madis Toimla, Sergei Ivanov, Mart Visnapuu,
Reigo Harkmann, Andre Luik, Sten Gussakov, Markus Kõrkjas, Paap Nõmm

Dekoratsiooniala Marika Raudam, Mait Sarap, Helli Aas, Taavi Kask, Innari Toome,
Ain Austa, Andres Lindok, Katrin Pahk, Leenamari Pirn, Terje Kiho,
Indrek Ots, Mart Raja, Karmo Kiivit, Einar Pallas

Rekvisiidiala Liina Martoja, Astrid Põhako, Nele-Liis Raud,
Brigita Värnik, Mirka Porrassalmi, Kaie Uustal

Kostüümiala Liisi Ess, Ivika Jõesaar, Ruth Rehme-Rähni, Külli Kukk, Edith Ütt, Elli Nõps,
Marika Normet, Ljubov Guzun, Ivi Vels, Tia Nuka, Kaire Arujõe, Inkeri Orasmaa,
Irina Medvedeva, Heli Kruuse, Riina Seeblum, Anneli Vassar, Reet Vaga, Olga Vilgats,
Natalja Malinen, Triin Isak, Klaarika Sild, Svitlana Osyrov, Kadri Kangur

Riietusala Raina Varep, Anu Kõiv, Eva Kõiv, Katariina Talts

Jumestusala Anneliis Punnar, Mare Kuul, Rutt Laikask, Laura Laas

Valgustusala Andres Sarv, Kaspar Aus, Tõnu Eimra, Tõnis Järs,
Villu Adamson, Madis Fuchs, Markus Vahtramäe, Tauri Kõtsi

Heli- ja videoala Andres Tirmaste, Vaiko Vreimann, Hendrik Ilves

Pürotehnilised lahendused Tulekild Ilutulestikud OÜ

Kavalehe koostanud Sven Karja, **kujundanud** Katrin Leement

Fotod proovist pildistanud Veiko Porkanen

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi, et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.

Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate erialase arengu ja koolituse toetuseks. Fondi on võimalik teha annetusi:

SA Tartu Kultuurkapital / Swedbank IBAN: EE092200221011379347, SWIFT: HABAE2X

SEB Pank IBAN: EE251010102052050006, SWIFT: EEUHEE2X

Märksõna: VANEMUISE FOND

Suur aitäh teile Vanemuise fondi poolt:

Olga Aasav, Andrus Ansip, Mart Avarmaa, Alar Kroodo,

Kalev Kase, Mati Kermas, Eero Timmermann,

Tartu linn, Vanemuise advendikontserdil annetajad

Teatri peatoetaja

Aasta toetaja

Aasta toetaja

Aasta toetaja

Autopartner

Suvekontserdi peatoetaja

Hotellipartnerid

Grimmipartner

Partnerid

KULTUURIMINISTEERIUM

Kanname elamusi

Kõige mõnusam aeg ootab

 TALLINK

CASINO
FENIX

Parustame omadesse

Tähelepanu! Tegemist on hasartmängu reklaamiga. Hasartmäng pole sobiv viis rahaliste probleemide lahendamiseks. Tutvuge reeglitega ja käituge vastutustundlikult!

ELAMUSTEKS LOODUD

TOYOTA COROLLA CROSS

Teatrielamuste toetaja
amservauto.ee

AMSERV
TOYOTA ON MEIE HING

Pakume üheskoos enam

**LYDIA
HOTEL**

www.lydia.ee
Ülikooli 14, Tartu

DORPAT

www.dorpat.ee
Soola 6, Tartu

vanemuine.ee